

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Кириченко Андрія Володимировича** «Психологічна готовність військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до діяльності у бойових умовах», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Наукова та практична значимість, а, відповідно, й *актуальність* дисертаційного дослідження Андрія Володимировича Кириченка стрімко зросла в умовах триваючого другий рік масштабного збройного вторгнення Російської Федерації в Україну. Адже історії всіх воєн переконливо довели, що високий бойовий дух, мотивація та інші складові психологічної готовності армії є стрижневим компонентом її боєздатності. Крім того, у нашої країни попереду ще вирішення такого надважливого завдання, як остаточне очищення від окупаційних військ всієї її території, згідно до міжнародно визнаних кордонів. І в цьому одна з ключових ролей, безперечно, відводиться військовослужбовцям Десантно-штурмових військ Збройних Сил України.

Дисертаційна робота достатньо чітко та зрозуміло побудована, у повній відповідності до поставленої мети та послідовних завдань, спрямованих на її вирішення.

У першому розділі докладно визначено необхідні для роботи теоретичні та методологічні аспекти явища, що вивчається, а саме психологічної готовності до діяльності у бойових умовах військовослужбовців десантно-штурмових військ.

Віддавши належне існуючим науковим підходам до розуміння феномену психологічної готовності, дисертант виокремив ті її особливості та чинники,

що є властивими саме для десантно-штурмових військ при веденні бойових дій, виходячи із специфіки виконуваних ними завдань. Зокрема, позначених надзвичайно високим рівнем складності, відповідальності та небезпеки для життя.

Важливим тут є чітке виокремлення переліку дій, особиста готовність до яких є основою психологічної готовності воїна-десантника. Обґрунтовану дисертантом в якості основного результату I розділу чотирьохкомпонентну структуру такої готовності (включено мотиваційний, пізнавально-орієнтаційний, операційний та емоційно-вольовий компоненти), можна вважати у повній мірі придатною для практичного використання з оцінювальною та формувальними цілями.

Другий розділ дисертації присвячено докладному висвітленню послідовності та процедури проведеного емпіричного дослідження, а також опису використаного в цьому дослідженні діагностичного інструментарію. Слід відзначити високу репрезентативність досліджуваної вибірки, до якої ввійшли 850 військовослужбовців Десантно-штурмових військ військової служби за контрактом, продуману структуру констатувального та експериментального етапів дослідження, а також представницький набір використаних в його ході 10 психодіагностичних методик.

У третьому розділі роботи, що складається з п'яти параграфів, послідовно викладено та проаналізовано отримані на емпіричному етапі дослідження результати. Насамперед, докладно, за всіма методиками проаналізовано встановлені в його ході особливості психологічної готовності воїнів-десантників до діяльності у бойових умовах. Важливим, та, на наш погляд, досить закономірним стало встановлення у переважної більшості воїнів-десантників (90,7%) високого рівня психологічної готовності до виконання завдань за призначенням.

Важливим наступним етапом роботи стала розробка структурно-логічної моделі психологічної готовності військовослужбовця Десантно-штурмових

військ до діяльності у бойових умовах. Цю модель можна оцінити як змістовно наповнену, обґрунтовану та придатну для практичного застосування. Важливо, що автор, згідно до сучасних вимог, визначив та навів статистичні показники щодо взаємозв'язків та взаємовпливу структурних компонентів моделі.

Далі викладено також значимий авторський доробок, а саме – Методику оцінювання рівня психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ до виконання завдань за призначенням. Ця методика за своєю структурою, діагностичним підходом, отриманими показниками надійності та валідності, цілком відповідає сучасним вимогам до психодіагностичного інструментарію.

Підсумком здійсненого дисертантом теоретичного та емпіричного дослідження стала розробка Програми розвитку психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ до діяльності у бойових умовах, що складається зі вступу, чотирьох блоків, завершальної та консультативної частин, і загалом, розрахована на 45 годин. Всі запропоновані автором у програмі вправи є достатньо продуманими та специфічними щодо розвитку завданих компонентів психологічної готовності саме у воїнів-десантників.

Результати експериментальної апробації програми переконливо довели її ефективність щодо сприяння підвищенню різних показників та компонентів психологічної готовності. Вважаємо, що ця програма може бути широко впровадженою не лише у Десантно-штурмових військах, але взята за основу, за умови відповідного адаптування та модифікування, з метою розвитку психологічної готовності й в інших видах, окремих родах сил та військ Збройних сил України.

До *найбільш вагомих результатів* роботи, які мають всі необхідні ознаки *наукової новизни та обґрунтованості*, на наш погляд, можна віднести: обґрунтування структури та розробку моделі психологічної готовності військовослужбовця Десантно-штурмових військ до діяльності у бойових

умовах; визначення емпіричних особливостей такої готовності в українських воїнів-десантників; розробку Методики оцінювання рівня психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ до виконання завдань за призначенням та Програми розвитку психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ до діяльності у бойових умовах.

Отримані в дисертації наукові здобутки можуть бути *ефективно використані на практиці* в Збройних силах України, зокрема, в Десантно-штурмових військах, як в процесі військово-професійної підготовки офіцерів у військових закладах вищої освіти, так і при практичній психологічній роботі безпосередньо у військах.

Результати дисертаційного дослідження Андрія Володимировича Кириченка широко апробовано на масових наукових заходах різного рівня та *повністю викладені* у 28 наукових працях. *Рівень наукових публікацій* здобувача також можна оцінити *як високий*. Зокрема, серед них 6 статей опубліковано у фахових виданнях переліку МОН України і 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави, що входить до Європейського Союзу.

Отже, здійснений на високому рівні теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних стосовно поставлених завдань методів дослідження та обробки даних, залучення репрезентативної вибірки, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів, свідчать про *гарний рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та високий науковий рівень* дисертаційної роботи. Поставлені в роботі *наукові завдання є повністю виконаними*.

Разом з тим, до дисертаційної роботи можна висловити певні *зауваження та побажання* дискусійного характеру:

1. У параграфі 3.1. отримані діагностичні результати, що характеризують особливості психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ до діяльності у бойових умовах, викладено послідовно за

використаними методиками. Однак, хоча таке викладення й є традиційним і зустрічається у переважній більшості робіт, при ньому все ж залишається не досить зрозумілим, чи то, наприклад, низький рівень професійної мотивації та високий рівень фрустрованості мають ті ж самі досліджувані, чи різні, або ж досліджувані з такими несприятливими показниками співпадають частково.

2. Дисертанту, на майбутнє, можна порадити спробувати розробити експрес-варіант своєї Методики оцінювання рівня психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ, скоротивши кількість пунктів з 87 до 25-35. Адже у саме у скорочені кількості пунктів методик, за умови збереження їх інформативності, полягає одна з провідних тенденцій сучасної психодіагностики.

3. Також, на нашу думку, варто було б чітко прояснити питання, чи варто до заходів, спрямованих на розвиток психологічної готовності до діяльності у бойових умовах залучати всіх військовослужбовців, чи для частини з них, в якій цей рівень за результатами діагностики й так є вже високим, участь у таких заходах не є обов'язковою.

Однак, висловлені зауваження та побажання, маючи дискусійний характер, не знижують достовірність та наукову цінність викладених в дисертації наукових результатів. Вони цілком можуть бути враховані у подальших наукових пошуках дисертанта.

Висновок:

Аналіз дисертаційної роботи «Психологічна готовність військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до діяльності у бойових умовах» дає підстави для висновку про те, що ця робота є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для галузі військової психології та Збройних Сил України, вирішуючи вкрай актуальне науково-практичне завдання. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу

МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; зі змінами від 21.03.2022 р.), а її автор Кириченко Андрій Володимирович заслуговує здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент,
заступник директора з науково-інноваційної роботи
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
член-кореспондент НАПН України,
доктор психологічних наук, професор

Олег КОКУН

